

Kerkstrijd splitst hervormde gemeente

door Leen Moerland

In de vorige eeuw ontstond wat men tegenwoordig de Afscheiding noemt in de Nederlands Hervormde kerk. Men was het niet eens met de nieuwe kerkorde ingesteld door Koning Willem I en ook de nieuwe psalmberijming kon bij een aantal dominees de goedkeuring niet wegdragen. Deze afscheiding begon in 1834 in Ulrum in Groningen en spreidde zich in de volgende jaren over heel Nederland uit. Ook Zeeland ont kwam hier niet aan. In 1836 was het de bekende dominee Budding die in zich in Bijgewerkte afscheidde van de Nederlands Hervormde Kerk en overal in Zeeland eigen afgescheiden gemeenten begon op te richten.

Hetzelfde gebeurde ook in Nieuwdorp. De hervormde gemeente bestond in 1836 nog uit de hervormde gemeente 's-Heerenhoek-Nieuwdorp. Ook in deze gemeente was een aantal mensen het niet eens met de gang van zaken in de Nederlands Hervormde Kerk. Daar komt nog bij, dat men in deze tijd ook nog pech had met de predikanten. In 1809 wordt de eerste predikant ontslagen wegens dronkenschap. Hij belijdt echter schuld en wordt weer in genade aangenomen. In 1829 legt hij zijn ambt echter neer om te voorkomen dat hij voor de tweede maal wordt afgezet. Met zijn opvolger was men niet veel beter af. Hij wordt in 1846 afgezet, omdat hij herhaaldelijk dronken was, zelfs wanneer hij een preek moest houden. Dit wangedrag was echter niet alleen de oorzaak dat een aantal mensen in Nieuwdorp aan afscheiden begon te denken. Het loslaten van de gereformeerde belijdenis in de oude kerk was de veel diepere oorzaak.

Samenkomsten

De aanleiding om in Nieuwdorp aan afscheiding te gaan denken was de oefening van Johan Willem Vijgeboom op donderdag 26 mei 1836 bij een afscheiden inwoner van 's-Heerenhoek. Voor deze datum waren er samenkomsten geweest in het huis van Christiaan Steketee te Nieuwdorp. De bijeenkomst van Vijgeboom werkte alleen maar nog meer inspirerend. Steketee werd de gangmaker van de afscheiding in Nieuwdorp.

Op 27 mei 1836 begon men zich al te organiseren en de bekende dominee Budding werd hun predikant. Deze had niet alleen gemeenten op Walcheren onder zich, maar ook op Zuid-Beveland. De afgescheiden gemeente Nieuwdorp was een feit.

Christiaan Steketee, een van de initiatiefnemers van de afscheiding, was niet afkomstig uit Nieuwdorp, maar geboren in Borsele op 10 september 1782. Meer dan eens vertelde hij de dorpelin-

gen over zijn armoedig bestaan en dat hij Napoleon nog eens gezien had bij Borsele in het gezelschap van diens officieren. Op 23-jarige leeftijd kwam hij naar Nieuwdorp en vestigde zich daar als kleermaker. Hij was zeer godvruchtig en hij werd al gauw op het dorp 'het ouwe kersaentje' genoemd en zijn kleermakerij was een toevlucht voor allen die het ware geloof zochten. Tot zijn dood in 1864 bleef Steketee ouderling van het afgescheiden kerkje.

Boerenschuur

De eerste afgescheiden kerk van Zuid-Beveland werd gesticht in de boerenschuur van Boudewijn Nieuwenhuyse. In een huis kon dit niet, want voor een kerkgenootschap had men ruimte nodig. Er waren zeker 400 tot 500 mensen aanwezig. De overheid zag dit alles met lede ogen aan, men wenste geen scheuring in de kerk en trad streng op tegen de afgescheiden gemeenten.

Burgemeester De Fouw van Nieuwdorp stuurde zijn veldwachter Willem de Witte erop af om poolshoogte te gaan nemen en rapport uit te brengen. De Witte maakte proces-verbaal op en er kwam een proces voor de rechtbank in Goes, waarbij Budding en Nieuwenhuyse veroordeeld werden. Drie dagen

later was er weer een kerkdienst en opnieuw werd er proces-verbaal opge maakt. De ouderlingen werden nu ook beboet. Onder hen was Christiaan Steketee.

Men werd nu wat voorzichtiger en besloot met niet meer dan twintig personen voortaan bij elkaar te komen. Nog eenmaal werd er proces-verbaal opge maakt in Nieuwdorp en de herbergier Gerard Otte werd veroordeeld. Hij weigerde de opgelegde boete te betalen en zijn eigendommen werden door een deurwaarder geveild. De veiling kwam niet ver, want Otte bood voor zijn eigen koe 351 gulden en de boete was betaald. De godsdienstoefeningen gingen echter verder tot 1839. In dat jaar nam Budding afscheid van de Afgescheiden kerken, omdat hij het niet eens was met het aanvragen van vrijheid van godsdienstoefening en de nieuwe psalmberijming. De gemeenten in Zeeland zaten nu opeens zonder dominee en zo ook Nieuwdorp. Men was ontredderd en men ging enkele moeilijke jaren tegemoet.

Waarborgen

De gemeente besloot, om vervolging door justitie te voorkomen, vrijheid van godsdienstoefening te vragen. Dit ging

echter zeer moeizaam. De overheid eiste allerlei waarborgen van de gemeente. Men moest bijvoorbeeld zelf haar armen kunnen onderhouden en ook haar leraren. Op 29 juli 1840 gaf men de verlangde waarborgen en de Afgescheiden gemeente, die heden ten dage nog steeds bestaat als de Gereformeerde kerk, was een feit. In dit jaar kreeg het kerkgenootschap ook een eigen kerkgebouw en een eigen predikant, namelijk de zoon van Christiaan Steketee, de ouderling. Hij was toen nog student, maar dit vormde geen belemmering. Op 10 juli 1842 deed hij zijn intrede en hij bleef veertig jaar dominee van deze gemeente.

De gemeente had nu zijn eigen kerkgebouw en zijn eigen dominee. Dit was echter nog niet genoeg, men wilde ook een eigen begraafplaats. Men wilde niet meer begraven worden bij de hervormden op 's-Heerenhoek, omdat men niet meer met elkaar verbonden was.

De kerk besloot grond aan te kopen in 1845 en in dat jaar werd begraafplaats ook daadwerkelijk aangelegd. Men had nu een eigen begraafplaats.

Zo komt het dat er tegenwoordig net buiten het dorp twee begraafplaatsen zijn.

Ook Nieuwdorp scheidde zich in de vorige eeuw af van de Nederlands Hervormde Kerk. In 1840 kreeg het dorp zijn eigen gereformeerde kerkgebouw. foto Willem Mieras